

Militaire Spectator.

Vrijdag, den 30sten November.

De *Militaire Spectator* verschijnt op onbepaalde tijden. Men abonneert zich voor 10 nummers, bij alle Postdirecteuren en Boekhandelaren, door het geheele Koninkrijk à f 2, 25, franco per post. De Jaargang zal de 40 nummers niet te boven gaan. Alle inzendingen geschieden, franco, aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, met het opschrift: *Voor den Militairen Spectator*.

TAKTIËK

DERZELVER THEORIE EN TOEPASSING. (1)

VERHANDELING TER BEANTWOORDING VAN DE PRIJSVRAAG DER
ZWEEDSCHE AKADEMIE VAN MILITAIRE WETENSCHAPPEN,
DOOR DEN KOLONEL,

L É O R I E R.

Res militaris est scientia bellicorum motuum. (2)

Dit motto, ontleend uit de taktiek van den Keizer *Leo*, geeft op eene duidelijke wijze het onderwerp dezer verhandeling te kennen.

Het woord taktiek is uit het grieksch afkomstig; het is de eigentlijke kunst des oorlogs of krijgswetenschap, daar zij ons leert, de troepen te schikken, te regelen, te bewegen en tot den strijd te vormen.

Bij *Homerus* vindt men de eerste kenteekenen dezer wetenschap: » *Primus omnium quod quidem scimus, cognitionem habuisse scientie tacticæ videtur Homerus* (3). (Tactique d'*Elien*, traduction de *Sextus Arcerius*).

Vegetius stelt tot grondregel, dat de kunst des oorlogs bestaat: in het kiezen van goede soldaten, hun den oorlog volgens grondbeginselen te onderwijzen, ze daarin

(1) Uit het Hoogduitsch en Fransch, vrij gevolgd; eene belangrijke bijdrage voor hen, die zich voor krijgskundige examens moeten voorbereiden.

Spectator.

(2) De kunst des oorlogs bestaat in de kennis der krijgsbewegingen.

(3) De eerste van alle (voor zoo ver ons bekend is) welke van de krijgs wetenschappen kennis droegen, schijnt *Homerus* geweest te zijn; en na hem *Stratocles* en *Hermias*, ten minste zijn dit twee van de dertien schrijvers welke *Aelianus* (*de instruendi aciebus*), opgeeft, als het krijgswezen van *Homerus* tijd beschreven te hebben.

Spectator.

door dagelijksche oefening te versterken, alles voor uit te zien, wat in de verschillende soorten van gevechten, marschen, legerplaatsen kan voorvallen en de lafaards te straffen. Dit maakt - voegt hij er bij - dat eene kleine, in den oorlog welgeoefende en gedisciplineerde, troep altijd tegen eene talrijkere bestand is.

De nieuwere hebben deze wetenschap (*res militaris*) in twee deelen gesplitst: in *strategie*, welke de groote krijgsoperatiën bevat, en in de eigenlijke *Taktiek*, welke de manoeuvres der troepen in eenen veldslag of gevecht tot onderwerp heeft.

S T R A T E G I E.

Strategus - een Atheensch generaal (??) - gaf, volgens *Demosthens*, deze wetenschap haren naam (?)

Volgens *Jomini* bestaat de geheele strategie hierin: het voornaamste gedeelte der beschikbare strijdkrachten op het beslissende punt van het oorlogstooneel of slagveld te brengen, en wel zoodanig, dat deze strijdmasse niet alleen op het beslissende punt tegenwoordig, maar dat zij aldaar ook doelmatig gebruikt kunne worden.

In der daad schijnt men alles uit dezen hoofd- en bijna eenigen grondregel te kunnen afleiden. Wij willen nu in eenige bijzonderheden treden en beginnen met bepalingen te geven:

1°. *Operatie basis*. Dit is de ruimte der grenzen of het binnenste van een land, naar welke het leger haren terugtogt moet nemen, omdat zij van daar haar onderhoud en versterking ontvangt.

2°. *Objectief punt*. Dit is het punt, dat men bedoelt, zoodra men aanvullender wijze handelt: dus eene vesting, welke men belegeren of ontzetten, een gewest, hetwelk men veroveren - de hoofdstad van een rijk, welke men bereiken wil.

3°. *Operatie front.* Dit is de ruimte, welke een leger verdedigender wijze dekt of ten gevolge eener *invasie* inneemt.

4°. *Operatie lijn.* De weg of ruimte, welke een leger af te leggen heeft, om van haar operatie front te komen, tot hare basis en omgekeerd.

Men geloove vooral niet, dat deze uitleggingen enkel toepasselijk zijn op de legers, sedert de uitvinding van het buskruid: de ouden ontwierpen de plannen hunner veldtogten en bestuurden hunne operatiën op dezelfde wijze.

Toen b. v. *Cæsar* (Bell. gall. lib. VII) vernam, dat *Vercingetorix* Moulins belegerde, snelt hij deze stad ter hulp: midden in den winter verlaat hij Sens.

Hier is Sens, met het omliggende land, de operatie basis; daar heeft hij zijne magazijnen, zijne levensmiddelen en hij laat aldaar al het gepak van het leger, onder bescherming van twee legioenen.

Moulins (Gergovia Bojorum) is zijn objectief punt en zijne operatielijn brengt hem over Auxerres (Villanodunum) en Giens, (Genabum.), welke steden in de rigting van Sens naar Moulins liggen, en waarvan hij zich meester maakt, om geene vijanden in den rug te laten.

Te Giens verneemt hij, dat *Vercingetorix* de belegering van Moulins opgebroken heeft, om hem te ontmoet te komen. Van stonde aan is zijn objectief punt niet meer hetzelfde; hij begeeft zich naar Bourges, na de Loire overgetrokken te zijn, en neemt eene toevallige operatielijn aan, zijne verbinding met de basis van Sens bij behoudende.

Ik zoude andere voorbeelden hebben kunnen bij brengen, maar ik verkoos dezen bewonderenswaardigen veldtogt van *Cæsar*, dezen grooten veldheer, welke even goed de pen als den degen wist te voeren en van alles met de volkomenste nauwkeurigheid rekenschap geeft. In der daad heeft hij de landen, afstanden, topographische situatiën, militaire dispositiën, marschen, legerplaatsen, veldslagen, genoeg, alles duidelijk en in beknopten stijl beschreven; ook zijn zijne *commentariën* het handboek van alle kundige militairen.

Nu willen wij den hoofd- of liever den eenigsten grondregel van *Jomini* in zijne strategie, dat de geheele krijgskunst daarin bestaat, de sterkste op het beslissende punt te zijn, door voorbeelden ophelderen. Maar wat verstaat men door een zoodanig punt? De schrijver geeft de oplossing: de beslissende punten zijn of aan een der vleugels der vijandelijke positie, van waar men hem van

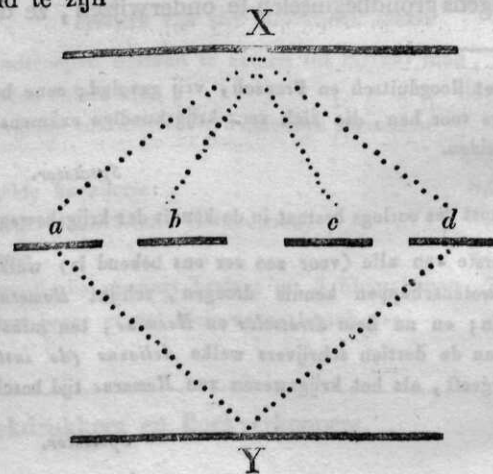
zijne basis of hulp kan afsnijden of in het centrum des vijands, wanneer zijn leger verdeeld of op eene lange lijn verspreid is.

Voor het eerste geval - dat wezenlijk strategisch is - haalt hij de positiën aan, welke *Napoleon* te Jena, Ulm, Marengo en Bassano wist te nemen; waar hij de vijandelijke legers van hunne terugtogts-lijnen afsneed.

Betrekkelijk het centrum, maakte hij gewag van de veldslagen van *Frederik de Grootte* te Rosbach en Leuthen; alsmede van meest alle operatiën van *Napoleon*, door welke, met welberekende marschen, ontzagverwekkende massa's, in het centrum vereenigd werden, om ze alsdan excentrisch te verdeelen tot de vervolging des vijands, wies operatie front hij doorbroken of overvleugeld had.

Na de beschrijving van de aanvallende marschen, spreekt dezelfde schrijver van de terugtogts-marschen, en berispt de excentrische terugtogten hevig; terwijl zij evenwel met eenig regt door *Bülow* geroemd worden. Zij leveren in der daad voordeelen op, na het verliezen van eenen veldslag; men onttrekt zich daardoor schielijker aan de vervolgingen des vijands; zij misleiden hem over de juiste rigting, welke hij te volgen heeft, en onderhouden bij hem de vrees van overvleugeld te worden; eindelijk zijn zij het middel, om de troepen te verzamelen en de door nederlaag geheel gestoorde orde weder te herstellen. Hebben daarentegen de terugtogten op een enkel punt, tot doel, de strijdkrachten te vereenigen om de basis te dekken, of gemakkelijker de vervolging te stuiten en de offensive orde te kunnen hervatten, zoude men dan niet beide stelsels kunnen vereenigen, door in het begin excentrische rigtingen te nemen, welke in concentrische overgaan.

Indien men zich de armee X voorstelt in 4 corpsen verdeeld te zijn

zoo zullen zich deze in het eerst excentrisch van het punt X op *a*, *b*, *c* en *d*, en van daar concentrisch op Y terug trekken.

Men zoude zich ook van de lijn *a*, *b*, *c* en *d*, of van nadere of meer verwijderde punten, dadelijk concentrisch voorwaarts kunnen bewegen, waardoor men de ophooping van artillerie, bagagie en troepen op een zelfde punt zoude vermijden.

Zoo als overigens een groot generaal dezer eeuw den oorlog als eene zaak van takt beschouwt, even zoo is het zeker, dat alle regelen der wetenschap niet het genie des oorlogs geven. De wetenschap is koud en beperkt; in de inboezeming van het genie daarentegen ligt ziel en leven en zij treft het juiste punt, door het verstand nog verre van bereikt te worden.

Daar deze verhandeling niet de strategie tot onderwerp heeft, welke in al hare onderdeelen met groote bekwaamheid door gemelden schrijver, den Aartshertog *Karel* en andere beroemde militairen is behandeld geworden, kan ik slechts hunne werken aanwijzen en bepaal mij tot de taktiek, welke als nu volgens het programma der beroemde Zweedsche Akademie uit een theoretisch en praktisch oogpunt zal beschouwd worden.

DE TAKTIEK.

Boven heb ik gezegd, dat het woord taktiek van het grieksch afkomstig was. Zij bestaat - volgens *Elien*. - in de kennis der onderscheidene ordes van bataille, geëigend voor de verschillende omstandigheden, waarin gevochten wordt.

Frederik M heeft gezegd: » koen en met order op » den vijand aanrukken en altijd veld winnende, is het » zekerste middel, om de overwinning te behalen." Doch *Frederik* heeft al zijn weten niet uitgekraamd - of liever zijne ingevingen kwamen voort uit de omstandigheden, de soort der troepen, de eigenheden van het terrein, de plaatsen en uit de gebeurtenissen. In bijna alle de groote veldslagen, die hij leverde, zag men hem altijd op de flanken zijner vijanden manoeuvreren, om hen daarna te overvleugelen.

Dit was ook het stelsel van *Napoleon*: den vijand, over zijn geheele front bezig houden en vermoeijen, gedurende dat hij een legerkorps op zijne flanken detacheerde.

Men kan ook, te gelijker tijd op de beide vleugels aanvallen, doch om deze beweging goed uit te voeren, moet men groote overmagt bezitten.

De verschillende ordes van bataille, zijn - naar gelang der tijden, der troepen, die men te bevechten had, naar het terrein, en naar de wapens, waarvan men zich bediende - zeer veranderlijk geweest.

Vegetius geeft voor de Romeinsche legioenen zeven wijzen van orden op, waarvan er eenige van andere natiën waren ontleend - voornamelijk, de schuinsche orde van bataille, welke door *Epaminondas* bij Mantinea werd gebezigd, om het voordeel te hebben van een dubbel sterkeren vijand te kunnen bevechten.

De Generaal *Jomini* - welke ik reeds aangehaald heb - geeft de figuren van tien orden van bataille op, en verzekert dat er nog meerdere zijn; hetgeen niet te verwonderen is, wanneer men de verschillende wapens, hunne onderlinge verbindingen naar de gesteldheid van het terrein, de maatregelen door den vijand getroffen, of het doel, dat men bereiken wil, in aanmerking neemt.

Deze orden hebben trouwens veel overeenkomst met die der ouden, hoezeer de uitvinding van het buskruid, vele veranderingen in het opstellen der troepen heeft te weeg gebracht; gaan wij echter van deze algemeene aanmerkingen tot de bijzonderheden der verschillende wapenkorpsen over.

(Het vervolg in een volgend nummer.)

De schrijver dezer belangrijke verhandeling, welke *Spectator* in opvolgende nummers in haar geheel zal geven, schijnt geene aanspraak op eene groote eruditie te willen maken. Zijne letterkundige verwijzingen bepalen zich meestal tot de bovengenoemde werken; verscheidene andere schijnt hij niet te kennen, of vergeten te hebben, en toch staat - ook nu nog - *Santa-Cruz* en *Marcenado*. (Reflexions Milit.) aan de spits der werken, welke over de hoogere krijgskunst geschreven zijn, en verdiend hadden genoemd te worden. De werken van *Puysegur*, *Montecuculi*, *Feuquières*, *Folard*, *Frederik de Groot*, *Guibert*, *Tempelhoff*, *Prins de Ligne*, *Färenhorst*, *von Lossow* en meer andere, welke *Spectator* gelegenheid zal hebben aan te halen, hadden deze verhandeling kunnen verrijken. De verwijzing of aanhaling der bronnen, waaruit men geput heeft, of waaruit men putten kan, is als ware het een stilzwijgend contract, hetwelk de schrijver met zijne lezers moet aangaan. De literatuur of boekenkennis is een noodzakelijk vereischte, voor hen, die zich met wetenschappelijke kennis - in welk vak ook - wil verrijken. Een nog onuitgegeven wetenschappelijk werk in de Nederduitsche taal,

hetwelk *Spectator* gelegenheid gehad heeft te doorloopen, en dat hoogstwaarschijnlijk met den aanvang van het volgende jaar ter perse gelegd wordt, zal voor de militaire letterkunde, der officieren van het Nederlandsche leger geene onbelangrijke bijdrage zijn. Het is getiteld: *Bijdragen tot de krijgsléer*, (in drie of vier deelen te vervolgen, waarvan elk deel, een geheel afzonderlijk gedeelte der krijgsléer bevat, en dienvolgens als een volledig werk kan beschouwd worden,) door J. C. V. R. (1) *Spectator*.

W I J Z E,

OM, WANNEER MEN BIJ INVERSIE IN BATAILLE STAAT, HET SPOEDIGST DE REGTE ORDE TE HERNEMEN, OF VVEL ZICH VVEDER IN KOLONNE TE STELLEN.

Wanneer een bataillon in pelotons gebroken, op heele distantie met den regter vleugel aan het hoofd in marsch is en zich spoedig in bataille moet formeren, het front naar de opposite kant der directie, en er geen tijd is, om *ter regter zijde* in bataille te komen; zoo wordt verrigt, hetgeen het reglement voorschrijft, B. S. § 335—339, en op het kommando *Guides ingerukt*, begeven zich de pelotons kommandanten gezwind, vóór langs het 1ste gelid heengaande, naar den regter vleugel hunner afdeeling, terwijl de vervullings-onder-officieren in het led'g geworden creneau op hunne plaats treden; of wel, beiden vervoegen zich (B. S. § 696,) op het eerste der voor de vuren bepaalde kommando's dáár, waar dit, volgens het reglement, bepaald wordt.

Daar men echter, uit nood, bij inversie in bataille komt en het van belang is, om ter voorkoming van groote en onherstelbare verwarringen, zoodra mogelijk, de regte orde van bataille te hernemen; zoo zoude men zich daarna weder in kolonne kunnen stellen door de volgende bewegingen, *met pelotons links of regts; met pelotons links of regts achterwaarts* of wel *met pelotons links in kolonne om naar de regter*, of *regts in kolonne om naar de linkerzijde te marcheren*; al naar gelang der gelegenheid van 'het terrein en naar mate men, met den een' of anderen vleugel vóór, zich verder vóór-achter-of zijdwaarts zoude verlangen te begeven.

Doch verondersteld, men heeft zich in zijne verwachting van plotseling naar den tegenovergestelden kant der directie aan den vijand het hoofd te moeten bieden, bedrogen of het gevaar is van dien kant geweken, en men kan vermoeden, dat men in den rug zal aangegrepen worden, enz. zoo is het altoos verkieslijk, wanneer het mogelijk is, om den vijand een bataillon in de regte orde tegen te stellen. — Dit nu kan gevoegelijk,

(1) De eerste bijdrage zal de *geschiedenis van het krijgs- bijzonderlijk van het geschutswezen* bevatten.

spoedig en zonder verwarring bewerkstelligd worden door den contramarsch op de volgende kommando's.

1. Contra marcheren.
2. Bataillon regts uit de flank.
3. Regts om.
4. Met pelotons met roten links.
5. Gezwinde pas, marsch.
6. Guides ingerukt.

Op het derde kommando, stelt zich de pelotons-kommandant naast den vervullings onder-officier, die deszelfs plaats in het eerste gelid heeft ingenomen. — De linker guides der pelotons plaatsen zich één voet achter het creneau van den linker vleugel en front naar den adjudant (die zich eenige passen vóór en met het gezicht naar den guide des eersten pelotons gesteld heeft, en geholpen door den onder-adjudant, op gelijke wijze, achter den laatsten guide geplaatst) al de guides gezwind in dezelfde rigtingslijn brengt.

Op het vijfde kommando wordt door ieder peloton de contra marsch verrigt, ingevolge de grondregels; der P. S., VI, 4, 276 en volg; zoodra echter het voorste rot tot omtrent op de hoogte van den staanden guide gekomen is, laat de pelotons-kommandant *halt* en *front* maken, plaatst zich zelve met de borst tegen den regterarm van den genoemden guide en volbrengt daarop de rigting.

Op dit zelfde vijfde kommando begeven zich de tamboers enz., zoodra zij door kunnen komen, gezwind voorwaarts en door de opening henen van het 3de en 4de peloton.

Op het zesde kommando, rukken de guides op de gebruikelijke wijze in, en de adjudanten begeven zich naar hunne plaats.

Veronderstellen wij verder, dat de vijand of geene werkelijke attaque op onze flank heeft bedoeld, of dat onze prompte wijze, van bij inversie front te bieden, hem heeft gedeconterenceerd of dat ons vuur in die stelling met zoo veel kracht, heeft gewerkt, dat hij terug deinst; om het even, men wil de manoeuvre, die hoofdzakelijk tot eigen beveiliging zoude hebben moeten strekken en dus werkelijk defensief was, ten spoedigste tot aangrijping met geveld geweer of overhoopwerping van den vijand of deszelfs positie doen dienen en alzoo offensief ageren, zoo zoude men zich in *kolonne d'attaque* kunnen formeren en daartoe de gebruikelijke kommando's behouden van:

1. Kolonne d'attaque.
2. Met regter- en linker-pelotons op het midden in kolonne.
3. Bataillon links en regts (of liever) regts en links om.
4. Gezwinde pas.
5. Marsch.

Op het tweede kommando, stellen zich alle pelotons-kommandanten vóór het midden hunner pelotons, en waarschuwen dezelve nopens de te verrigten wending.

Op het derde kommando, maken het 1ste, 2de, 3de en 4de peloton *regts* en de 4 overige pelotons *links om*, allen naar achteren uitspringende, met uitzondering van het 5de peloton, hetwelk naar voren deboiteert. — De adjudant stelt zich eenige

passen vóór en tegen over het creneau van den kommandant des vierden pelotons en de adjudant onder-officier gelijkertijde achter dit creneau, zich successief terug trekkende, om het punt aantewijzen, waar de vervullings onder-officieren van het linker half-bataillon zullen komen te staan, naar mate zij in de kolonne inrukken.

Op het vijfde kommando neemt de beweging van het geheel eenen aanvang.

De kommandant des vijfden pelotons, staande nevens deszelfs linker guide, blijft voor zijn persoon staan, laat zijn peloton voorbij zich heen trekken, en op het oogenblik, dat zijn vervullings onder-officier juist tegen hem is, kommandeert hij:

1. Vijfde peloton.
2. Halt.
3. Front.
4. Regts rigt u.
5. Staat.

Op deszelfs derde kommando plaatst zich de vervullings-onder-officier in de rigting, door de adjudanten aangewezen, en de pelotons-kommandant begeeft zich, na het vierde kommando te hebben uitgesproken, naar den linker vleugel van zijn peloton en doet aldaar het vijfde kommando.

De kommandant des vierden pelotons blijft even eens en ter hoogte van den adjudant staan, en zoodra het laatste rot zijne afdeeling hem voorbij is, laat hij dezelve *halt* en *front* maken, gaande, na het kommando *links rigt u*, op zijne plaats aan den rechter vleugel.

Alle pelotons trekken zich op dezelfde wijze achteruit en nemen hunnen stand in de kolonne; alleenlijk daarbij in acht nemende, dat daar dezelve zich moeten kruiseu (*croiseren*), om de voor hen bepaalde plaats in te nemen, het 6de, 7de en 8ste peloton vóór de andere pelotons moeten heen' trekken, even als zulks ten aanzien van het 5de peloton, hierboven, reeds is opgegeven; zijnde het namelijk de vervullings-onder-officieren dezer pelotons, die tot rigtsnoer der divisien verstrekken, B. S. § 678.

Bovenstaande aanmerkingen aan het oordeel van deskundigen onderwerpende; hoop ik later op de *kolonne d'attaque* terug te komen, als eene manoeuvre, die, buiten andere einden, eene geschikte en eenvoudige gelegenheid aanbiedt, om daaruit een bataillon, om het even naar welke zijde, front doen te nemen.

Ingezonden door den Kapitein BÜZER, 2de Bat.
1ste Afd. Mobile Schutterij van Overijssel.

I E T S

OVER DE

Vestingdienst.

Uit de onderscheidene nummers van den *Militairen Spectator* is ons gebleken, dat zijn doel niet is, om zijnen lezers altijd iets nieuws aan te bieden; evenmin, om eenig onderdeel van de militaire wetenschap grondig te behandelen.

Hij heeft daarin gelijk! immers meermaals is het gezegd: *«er is niets nieuws onder de zon,»* en ten andere is hij geen verspreider van het licht, maar wel de getrouwe waarnemer der uitwerkselen van hetzelfde; - daarbij met zich niet te veel te willen verheffen, zal hij zich meer vrienden maken! - daarin gelijk aan den eenvoudigen man die overal zijn's gelijken aantreft en met hem instemt, zoo ook zal *Spectator* eenmaal de goedkeuring van het leger wegdragen, en zullen vele leden van hetzelfde hem de hand durven toereiken, en met hem voor het nut en de belangen van het dierbaar vaderland, met de pen trachten te verkrijgen, wat de soldaat dikwerf op geene andere wijze - tegenover - van zijne meerderen verkrijgen kan.

In de nummers 7 en 8 van den *Militairen Spectator*, vindt men iets over de vestingen en vestingdienst. Jammer dat de bekwame man, die deze onderwerpen wilde behandelen, aan anderen het vervolg van zijnen arbeid heeft overgelaten. Veel, veel had hij nog te zeggen; want te weinig zijn de militairen bekend met het nut der vestingen en met de verdediging derzelve. En daarom - ook te regt - rangschikken vele bekende schrijvers, als: *Deville, Vauban, Cormontaigne, Darçon, Bousmard, Gay-deVernon, Carnot, von Hausee*, en andere onder de werkzaamheden - om eene vesting in staat van verdediging te stellen - de oefening van de bezetting met betrekking tot die verdediging;

Elk wapen zou bij die exercitien winnen!

De *artillerie* zou ontwaren, dat zij ten onregte hier barbetten had weggegraven, daar schietgaten verkeerd had ingesneden; weder daar te veel of te weinig geschut had geplaatst; dat zij nacht zij niet genoeg licht *om* en *voor* de aangevallene punten kon brengen, en dus haar kanon-vuur niet naar wensch rigten - dat de faces en flanken niet waren ingerigt, om onverwacht op dezelve meer geschut te kunnen plaatsen enz.

De *infanterie* en *kavallerie* zouden bekend worden met de onderlinge gemeenschap en verdediging der werken; de officieren belast met eenigen uitval, zouden zien van waar zij ondersteuning hadden te wachten en hoe en waarop zij moesten terug trekken. Zij zouden, met de verdediging van eenig buitenwerk belast, leeren, van waar de vijand tot hen kon komen, hoedanig zij zich moesten bewaken, verdedigen, andere werken ondersteunen enz.

De *ingenieurs* zouden hunne theoretische bespiegelingen meer met de bewegingen der infanterie, artillerie en kavallerie in overeenstemming brengen; de gemeenschap der werken zoude meer overeenkomstig die bewegingen worden aangelegd of verbeterd; zij zouden de gemeenschap met het open veld en den terugtogt van eenen terug gedrevenen uitval doelmatiger verzekeren; zij zouden meer eigen worden met de bewegingen der troepen en zoo doende de verdediging eener vesting meer veerkracht bijzetten; want velen dier heeren zien alleen in de vestingwerken, het tracé, het relief, defilement enz. en vergeten dat de langdurigheid eener verdediging vooral afhangt van het nemen en hernemen der onderscheidene vestingwerken.

En eindelijk, de *staf der vesting* (1), deze vooral moest bekend zijn met alle de hulpmiddelen, die de positie aanbiedt, voor haar is de vesting met deszelfs omstreken een *terrein de manoeuvre*, waarop de onderscheidene wapenen, naar hun aard, moeten gebruikt worden. De leden van dien staf zijn het, die elk officier, bij iedere omstandigheid met raad en daad moeten bijstaan, en dus bij dag, bij nacht, bij verrassing, bij openlijken aanval, bij belegering moeten bekend zijn met alle de hulpmiddelen, die de vijand kan aanwenden, om zich van de vesting meester te maken; ten einde vooraf een ieder oplettend te maken op het geen, rondom hem, kan en zal gebeuren.

Men weet zeer wel, dat eenige opperbevelhebbers, kommandanten en plaatselijke adjudanten, de alhier van verlangd wordende kundigheid niet bezitten: maar te meer redenen zijn dit voor hen, om zich te oefenen en de bezetting dagelijks in de vestingwerken te brengen, ten einde, alle de bewegingen der troepen volgens de ligging en den aard der werken, na te gaan.

In de meeste vestingen, op den voet van oorlog, worden aan de troepen alarm plaatsen aangewezen. Zelfs in vele derzelve zijn de troepen op de wallen gebragt en hier en daar verspreid, maar juist bij die gelegenheden deed zich de onkunde der staven kennen en gevoelde men nog meer de waarde van de hierboven vermelde aanbeveling: van onder de werkzaamheden, om eene vesting in staat van verdediging te stellen, te rangschikken, de oefening van de bezetting dier vesting met betrekking tot die verdediging.

Mogten deze woorden doel treffen en, in alle vestingen, de bedoelde oefeningen doen ontstaan, dan zou de dienst van onzen geëerbiedigden Koning daarbij winnen en den schrijver dezes doen gevoelen, dat zelfs zwakke pennen het vaderland van nut kunnen zijn.

X.

De geëerde inzender heeft de roeping en het doel van *Speculator* ten vollen begrepen, De ernstige taal van JUPYNS deftige dochter was niet het geen hij zijnen lezers in zijne voorafpraak beloofde; maar wel zaken van dadelijke toepassing en zijne *waarnemingen en opmerkingen tot nut van het leger en daardoor ten dienste van het vaderland te doen strekken*. (vid. n°. 1). Dat aangewezen voetspoor - op geringe afwijkingen navolgende, hoopt hij zich eenige vrienden onder het leger te maken, en bereids is hij zoo gelukkig, een hoopvol verschiet daartoe te kunnen bespeuren - ten minste gerekend naar de medewerking van kundige mannen, waarmede hij sedert korten tijd begunstigd wordt. De bijdragen tot zijn blad beginnen zich te vermenigvuldigen, en wanneer wij slechts rustiger tijden beleefden, dan zoude hij zich in staat gesteld zien, zijne stoffen belangrijk te vermeerderen.

(1) De leden van dezen staf zijn de opperbevelhebber met zijne adjudanten, ordonnans officieren en verder gevolg; de plaatselijke kommandant, de plaats-majoor en de officieren der infanterie en kavallerie zonder troepen, tijdelijk in de vesting gebezigd.

PLAATS GEHAD HEBBENDE PROMOTIEN, BIJ HET LEGER.

Door Z. M. is tot militie-kommissaris in Zuid-Holland benoemd de gepensioneerden kolonel *H. Boellaard*.

Bij besluit van Z. M. van den 7den November zijn gedaan de navolgende benoemingen:

Bij de afdeeling kurassiers no. 1.

Tot ritm. der 1ste klasse, de ritm. der 2de klasse *J. B. F. van Olhoff*, van de afd.; — Tot ritm. der 2de klasse, de 1ste luit.-adj. *E. Brink*, en de 1ste luit. *P. C. Boon*, beide van de afd.; — Tot 2de luits. effectief, de 2de luit.-à-la-suite *H. H. C. Castendyk*, van de afd.; — Tot 2den luit.-à-la-suite, de 2de luit.-honorair *C. H. Roël*, van de afd., mitsgaders de wachtm. *F. L. Rudolph*, *A. Berends* en *K. T. van Lynden*, de beide eerstgenoemden van de afd., en de laatsigemelde van het regiment lansiers.

Bij de afdeeling kurassiers no. 3.

Tot maj., de ritm. der 1ste klasse, *C. F. Morbotter*, van de afd. kurassiers n°. 1; — Tot ritm. der 1ste klasse, de ritm. der 2de klasse, *L. Geymet*, van de afd.; — Tot ritm. der 2de klasse, de 1ste luit.-adj. *T. T. Boumann*, van de afdeeling kurassiers n°. 9; — Tot 1ste luits.: de 2de luits. *F. C. van der Putt* en *R. J. Castendyk*, beide van de afd. kurassiers; — Tot 2den luit.-à-la-suite, de opperwachtm. *J. K. Peeters*, van het regim. ligte dragonders n°. 5, en de wachtm. *E. le Louchier*, van het regim. lansiers.

Bij het regiment ligte dragonders no. 4.

Tot ritm. der 1ste klasse, de ritm. der 2de klasse *W. H. thoe Schwartsenberg* en *Hohenlandsberg*, van het regim.; — Tot ritm. der 2de klasse, de 1ste luit. *J. J. C. Gaymans*, van het regim. ligte dragonders n°. 5; — Tot 2de luits.-effectief: de 2de luits.-à-la-suite *J. H. Tiemans*, *A. Yssel de Schepper* en *A. P. H. Boellaard* van *Herwynen*, respectivelyk van het regim.; — Tot 2den luit.-à-la-suite, de kadet-wacht. *H. W. L. Couperus*, van het régiment dragonders n°. 5.

Bij het regiment ligte dragonders no. 5.

Tot ritm. der 2de klasse, de 1ste luit. *J. M. H. van Lelyveld*, van het regim.; — Tot 1ste luits.: de 2de luits. *K. A. J. Kicherer*, en *H. F. A. A. de Meulenaere*, de eerstgenoemde van het regim. ligte dragonders no. 4, en de laatstgemelde van het regim.; — Tot 2de luits.-effectief: de 2de luits.-à-la-suite *P. H. Queysen* en *H. Quarles van Ufford*, beiden van het regim.; — Tot 2de luits.-à-la-suite, de wachtm. *K. H. van Tuyll van Seerooskerken*, van het regim.; de kadet-wachtm. *J. Junius van Hemert*, van het regim. ligte dragonders, no. 4; de kadet-wachtm. *J. A. van Löbensels*, van het regim. huzaren no. 6, en de wachtm. *H. J. Clarion*, van het regim. lansiers.

Bij het regiment hussaren no. 6.

Tot ritms. der 1ste klasse, de ritms. der 2de klasse *N. B. Verhoeven* en *J. Bergers*, respectivelyk van de regim. ligte dragonders no. 4 en 5; — Tot 1ste luits.: de 2de luits. *F. Faust*, *J. W. C. van Gorkum* en *P. H. Marcella*, respectivelyk van het regim.; — Tot 2den luits.-effectief: de 2de luits.-à-la-suite

F. G. Staatskin van Brakell, J. P. Meeussen, J. P. van der Willigen van Schmidt auf Attenstadt en J. J. B. Coenen van 's Graveslout, allen van het regim.; — Tot 2den luit.-à-la-suite de 2de luit.-honorair J. O. B. Boreel van het regim.

Bij de afdeeling kurassiers no. 9:

Tot ritm. der 2de klasse titulaire, de 1ste luit. C. G. de Gailières, van de afd.; — Tot 1ste luit. C. A. Sprenger, van de afd.; — Tot 2de luits-effectief, de 2de luits-à-la-suite, G. A. Hamming en W. L. B. van Panhuis, beide van de afd.; — Tot 2den luit.-à-la-suite, de wachtm. E. E. A. Graaf van Bylandt; van het regim, lansiers,

Bij het regiment lansiers:

Tot maj., de ritm. der 1ste klasse J. J. Mascheck, van de afd. kurassiers no. 3; — Tot ritms. der 1ste klasse: de ritms der 2de klasse A. J. J. Verheyen en J van de Wall, beiden van het regim.; — Tot ritms der 2de klasse: de 1ste luit. M. Koster en J. L. H. Gerard van Lysen, beiden van de afd. kurassiers no. 3; de 1ste luit-instructeur J. C. Wolterbeek, van het regim, en de 1ste luit E. Oosting, van het regim. ligte dragonders no. 5; — Tot 2de luit-effectief: de 2de luit-à-la-suite G. K. C. Wildeman en W. A. H. Gelderman, beiden van het regim.; — Tot 2de luits-à-la-suite, de 2de luits-honorair F. Baron van Hardenbroek, J. F. Gobijs, G. C. Snouckaert van Schauburg, P. E. Jonkheer de Salve de Bruneton en D. de Bruyn, allen van het regim., mitsgaders de adj-onder-offic J. B. de Haynen, en de kadet van de militaire akademie M. de Leon, beiden dienende bij het regim lansiers.

Voorts is benoemd tot onder-directeur bij 's Rijks stoeterij te Borculo, de maj. W. G. Kretschmar van Wijk, van de afd kurassiers no. 6.

Eindelijk is verleend het traktement van non-activiteit aan de ritms der 1ste klasse J. V. van Gerveroth, van het regim huzaren no. 6; C. Baas Schovel en C. J. van Heekeren, van het regim lansiers.

Tot kapits. bij de 18de afd. inf.: de 1ste luits.-adj. J. Herre en P. D. Leendertzen, beiden van de afd.

Bij het korps ingenieurs, mineurs en sappeurs:

Tot maj.-ingenieur, de 1ste kapit.-ingenieur Jhr. J. Krayenhoff. — Tot 2de kapits.-ingenieur: de 1ste luits.-ingenieur, J. H. Lexau Rysterborgh en P. H. van der Kemp; — Tot 1ste luits.-ingenieur: de 2de luits.-ingenieur F. A. van Maanen en P. J. de Vvaal, allen van het korps ingenieurs, mineurs en sappeurs; — Tot 2de luits.-ingenieur: de kadets M. J. E. Aikema en W. A. Froger, beiden van de militaire akademie, en tijdelijk dienende bij het voorgemelde korps.

Bij het korps mineurs en sappeurs:

Tot maj., de 1ste kapit. G. W. Masseur; — Tot 1ste kapits.: de 2de kapits. D. C. Hennequin en H. J. Wweys, allen van het korps.

Voorts zijn door Z. M. in derzelve tegenwoordigen rang en ancienniteit overgeplaatst:

Bij den generalen staf van het leger de kapit. J. P. Buteux, van den generalen staf van het leger in Oost-Indie, en adj. van den

gouverneur-generaal; — Bij het 1ste bataillon jagers, de 2de luits. J. D. W. Ledel en M. D. Gevers; de eerste van de 9de, de laatste van de 17de afd. inf.

ALBUM

VOOR

LEVENS-SCHETSEN EN TAFERELEN UIT DE KRIJGS-
GESCHIEDENIS EN UIT HET KRIJGSMANSLEVEN.

II.

JAN VAN DEN KORNPOT,

ALS KRIJGSHELD EN ALS UITVINDER BESCHOUWD.

Groot en schitterend, vooral met betrekking tot de kleine uitgestrektheid van dit aan de zee ontwoekerde land, *is en was*, van de eerste tijden af, het getal der Nederlandsche *krijgshelden*, en onvergankelijk de roem, dien zij door hunne groote bedrijven, maar ook tevens door hun karakter, hunne kundigheden en schrandere vindingen behaald hebben. Doch gebeurt het maar al te dikwijls, dat zelfs de weldenkenden en vaderlands gezinden, dat - wat nog meer zegt - zelfs de *geschiedschrijvers* zulke uitstekende mannen over het hoofd zien, wanneer zij mindere rangen bekleeden, of wanneer hunne heldenbedrijven en vindingen slechts enkele steden betreffen, en door algemeen gewigtige en luisterrijkere daden overschaduw worden. Dubbele pligt wordt het dan voor den geschiedschrijver, aan zulke mannen de welverdiende hulde toe te brengen, en ons tijdvak - voorzeker een der merkwaardigsten uit de nieuwe geschiedenis - is tevens bijzonder gelicht tot zulk een doel; daar in onze dagen, naast de schitterende bedrijven van den held van den *Viersprong*, van *Waterloo*, *Hasselt* en *Leuven*, van eenen WEIMAR en CHASSÉ, van eenen LEDEL en KOOPMAN, aan mannen van minderen rang, maar niet minder beproefden moed gelijk een VAN HOPBERGEN, VAN SPEYCK en HOBELYN, aan hunne daden den stempel der onvergankelijkheid hebben opgedrukt.

JAN VAN DEN KORNPOT, kapitein-ingenieur; kommandeur van *Hasselt* en *Coevoorden*, was als dappere verdediger der (toenmalige) vesting *Steenwyk* niet minder vermaard dan in latere tijden een WIEDERHOLD in *Hohentwiel*, een prins van HESSEN-PHILIPSTHAL in *Gaëta*, of een VAN BOETZELAAR in de *Willemstad*; ja hij schittert zelfs boven hen allen, daar hij eene diepe kennis der krijgskunst met eenen buitengewonen vindinggeest paarde, en zijne uitvindingen ook nog in onze dagen op de krijgskunst worden toegepast. Te Breda in de maand April 1542 geboren zijnde, waar zijn vader de burgemeesterlijke waardigheid bekleedde, ontving hij ook daar zijne eerste opvoeding, die - ofschoon in den geest des tijds meer en vroeger dan in onze dagen tot het praktische van den krijgsdienst opleidende, - nogtans aan KORNPOT gelegenheid gaf, om zich, ingevolge zijnen natuurlijken aanleg, in de gronden der

vestingbouwkunde te laten onderwijzen, waarin hij ook spoedig vorderingen maakte, zonder juist in de lagere rangen, die hij bekleedde, de oplettendheid tot zich te trekken.

Maar de toenmalige tijden hadden veel overeenkomst met onze woelige dagen; de nood des vaderlands vereischte dappere mannen niet alléén, maar ook buitengewonen moed en beleid, waarbij zoo dikwijls de officieren van mindere rangen, geheel aan zich zelve en aan hunne geringe middelen overgelaten zijnde, zeer vroeg leerden, *op zich zeloe te staan*, en door vindinggeest onwrikbare volharding, en dapperheid zich hunnen eigenen weg te banen. De roemrijke voorbeelden der vorsten van NASSAU, de schitterende daden der *Watergeuzen*, de heldenbedrijven van den moedigen ossenkooper HERMAN DE RUITER en van den onversaagden SEBASTIAAN DE LANGE, en zoo vele andere blijken van heldenmoed en vaderlandsche deugden ontvlamden toen aller harten. De grootsche bedrijven van HERMAN DE RUITER op Loevestein in 't jaar 1570, en van REINIER KLAASZON, den Zeeuwschen onder-admiraal, in den scheepsstrijd bij Kaap St. Vincent in 't jaar 1606, zijn over bekend, en door onze puikdichters bezongen (1); maar eer en roem worde ook aan elk ten deele, die het verdient. *Reinier Klaaszon* was wel de *1ste admiraal*, die het groote voorbeeld van heldhaftige zelfopoffering gaf: doch reeds vroeger had de kapitein SEBASTIAAN DE LANGE, in den scheepsstrijd tegen den hertog de Medina-Celi, in 't jaar 1572, een luisterrijk voorbeeld gegeven, om nimmer voor de meerderheid der vijanden te bezwijken, daar hij, door vier schepen te gelijk aan boord geklampt zijnde, na de hardnekkigste tegenweer, in 't oogenblik van overmeesterd te worden, de lont in het buskruid stak, en dus, te gelijk met den overgesprongen vijand, in de lucht vloog. (2)

Zulke schitterende voorbeelden wekken, vooral in benarde tijden, tot navolging op, en weldra werd ook de moed en het beleid van *Jan van den Kornput* op gelijke wijze beproefd, daar hij - niet slechts van vijanden, maar ook van verraders omringd zijnde - toonde, wat men van een vaderlandslievend hart en van eenen man van onwrikbre vastheid en moed kan verwachten: In die noodlottige tijden van verraad, waar-zonder van MAARTEN SCHENK of van vele regenten der steden te spreken, - zelfs de schoonbroeder van *Willem I*, de graaf van den Berg, eene verraderlijke en hoogst onwaardige rol speelde, werd onze *Kornput*, als kapitein van eene compagnie binnen Groningen geplaatst, toen de beruchte graaf van *Rennenberg*, een der medeteekenaren der Unie van Utrecht, (1579) de stad Groningen tot de zijde der algemeene staten had overgebracht, maar ook weldra de gevaarlijkste ontwerpen tegen de welvaart van Nederland koesterde. KORNPUT had ook niet zoodra volle zekerheid van het verraderlijke doel des graven van *Ren-*

(1) *Helmens*, de Hollandsche Natie III. Zang bl. 78-81. *Loots*, *Tollens* e. a.

(2) Neêrlands heldendaden ter zee I deel bl. 114. *Wagenaar* noemt hem niet eens!

nenberg, om Groningen voor den Koning van Spanje te vermeesteren, en van de groote meerderheid der Spaansch gezinden, of hij waarschuwde den burgemeester en de wethouders van Groningen, en bood zich vrijwillig aan tot den gevaarlijksten post, om *Rennenberg* zelf gevangen te nemen. Maar hij vond niets dan doove ooren. Zij verklaarden of gaven voor, als ver de sterksten in getal, niets te vreezen, en slechts één opregt staatsgezinde van *Rennebergs raden*, *Poplee Ufkens*, volgde *Korputs* waarschuwing, en verliet nog vóór hem de stad.

C. F. H.

(Het vervolg in een volgend nummer.)

Uerscheidenheden.

Vervaardiging van het KWIK-ZILVER van HOWARD (volgens GAY-LUSAC en LEBIG, Cyanate de mercure genoemd); het bij de Nederlandsche Artillerie in gebruik zijnde slagkruid.

Daar wij, in eene noot, iets omtrent dit slagkruid gezegd hebben, is het welligt niet ondienstig, de vervaardiging van dit kruid op te geven - welke wijze van vervaardiging eerst op het laatst van 1829, op aanrading van den Heere Kolonel LIST, is aangenomen - als voordeelijker en, voor de bereiding der slagpijpes, minder gevaarlijk bevonden; daardoor is de vroegere wijze van vervaardiging, welke aan eenige onzer artillerie officieren is medegedeeld geworden, komen te vervallen. De hieronder volgende voorschriften zijn even gemakkelijk als nu gevaarlijk in de uitvoering.

Men doet in eene sterke groote glazen kolf, ééne Nederl. once zuiver kwikzilver, hetwelk met zorg moet gedistilleerd zijn; hierbij voegt men negen oncen salpeterzuur (*acide nitrique*) van 42° (*aréom. de Beaumé*), vermengt met één wigtje waterstof-zoutzuur (*acide hydrochlorique*). Dit zamenmengsel wordt met de kolf of matras, op een zandbad (*bain marie*) langzaam opklimmende verwarmd - zoodanig, dat de oplossing van het kwikzilver alleen door verwarming en zonder koking kan plaats grijpen. Zoodra de heldere kleur van het vocht de geheele oplossing aanduidt, neemt men de kolf uit het zandbad en laat dezelve 24 uren bekoelen. Vervolgens herplaatst men de kolf in het zandbad, om dezelve nogmaals langzaam te verwarmen. Is nu het vocht laauw warm geworden, dan voegt men hierbij zes oncen wijngeest (*alcohol*) van 32° (*aréom. de Cartier*). Dit geheele mengsel wordt daarop, in het verwarmde zandbad, langzaam tot koking gebracht, de kolf gedurig schuddende. Drie à vier minuten laat men de oplossing koken, waarna men de kolf uit het zandbad neemt, om dezelve te laten bekoelen. Hierbij vortat zich op den bodem der kolf een wit bezinksel (*précipité*), hetwelk het knalkruid is. Om dit zuiver te verkrijgen, zoo wordt het vocht voorzigtig afgegoten, en de vaste stof, herhaalde malen met gedistilleerd water op een *filtrum* gewasschen en in de schaduw, tusschen vloeipapier, gedroogd.

Wanneer de bewerking met zorg is geschied, dan verkrijgt men hierdoor ééne once kwikzilver, als eene zuivere enigzins geelachtige poeder, zonder vermenging van verlevendigde kwik. De vorige in gebruik zijnde wijze van vervaardiging had het nadeel, dat men groote kristallen, meest altijd met levendige kwik vermengd, verkreeg, welke vóór de vulling der hoedjes, vooraf fijn moesten gewreven worden, hetgeen eene gevaarlijke bewerking is.

Bij de vulling der hoedjes, gebruikt men slagkruid met gewoon meelkruid vermengd, in gelijke hoeveelheid, en met gouwwater aangevochtigd.